

marife

bilimsel birikim

yıl : 1

sayı : 3

kış 2002

İSLÂM HUKUKU'NA GÖRE KISIRLAŞTIRMAYLA VE GEÇİCİ YOLLARLA DOĞUM KONTROLÜ*

Yazan: el-Abd Halil Ebu İyd**

Çeviren: Mustafa Akman***

GİRİŞ

Bu makale iki konuyu ele alacaktır: 1. Kısırlaştırmak suretiyle doğum kontrolü. 2. Süreye bağlı (geçici yollarla) doğum kontrolü.

Birinci bölüm kısırlaştırma ve kısırlaştırma yöntemleri ile bunun İslâm Hukuku'ndaki yerini ele almaktadır. Okuyucu burada naslar ve ileri gelen fakih ve muhaddislerin görüşleri ışığında kısırlaştırmanın İslâm Hukuku'na göre haram olduğunu, bunun İslâm'ın gaye ve temel ilkelerine muhalif olduğunu görecektir.

İkinci bölüm ise öncelikle doğal ve bilimsel yollarla yapılan doğum kontrolü tekniklerini izah etmekte ve sonra da alimlerin geçici olarak yapılan doğum kontrolünün hükmü hakkındaki ihtilaflarını ele almaktadır. Bana göre, bunun caiz olduğuna hükmeden görüş daha isabetlidir. Ancak bu cevazın mutlaka İslâm Hukuku'na göre geçerli bir takım sebepleri olmalıdır.

Makale son olarak insanları doğum kontrolü vasıtalarını kullanmaya sevk eden amilleri ve bu amillerin İslâm Hukuku'ndaki hükmünü ele alacaktır.

A. KISIRLAŞTIRMA YÖNTEMİYLE DOĞUM KONTROLÜ

Kısırlaştırma ne demektir?

Kelime olarak kısırlık¹ rahimde oluşan bir durumdur. Bu durum rahimde ceninin oluşmasına engel olur. Nitekim çocuğu olmayan kadına kısır kadın denilir. Buna göre kısırlık

* Dirâsât Dergisi, cilt: 14, sy: 7, Amman 1987. . 187-210, (Not.: Başına -ya da konulduğu yerden itibaren- * işareti konulmuş dipnotlar 'çeviren' tarafından eklenmiştir. Yabancılara ait özel isimlerin orijinal biçimleri makalenin aslında verilmediği için, en yakın şekilleri telaffuz edilmeye çalışılmıştır.)

** Ürdün Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hukuk ve Yasama Bölümü hocası olup doktorasını 1975'de Ezher Üniversitesi'nde vermiştir.

*** Van İmam Hatip Lisesi

¹ İbni Manzur, Cemaluddin Muhammed b. Mukrim (711/1311), *Lisan'ul-Arab*, Akm mad. ; bkz. el-Firuzabadi, Mecduddin Muhammed b. Yakub (817/1415), *el-Kamus'ul-Muhit*, Beyrut 1913. . Akm mad.

ister erkek isterse kadından kaynaklansın birleşmede sperma ile yumurtanın çiftleşememesidir. İşte kısırlaştırma da bilimsel yollarla bunu (kısırlığı) sağlamaktır.

Kavram olarak kısırlaştırmak ise çocuk yapma özelliklerini yok etmek amacıyla erkek veya kadının üreme organlarına müdahale etmektir. Başka bir ifade ile herhangi bir şekilde erkeğin çocuk yapma özelliğini yok etmek ve kadının hamile kalmasına engel olmaktır.

Kısırlaştırma kocaya da kadına da yapılabilmektedir. Ancak pratikte genelde kadına uygulanmaktadır. Çeşitli inceleme ve araştırmalardan sonra kadın veya erkeğin kalıcı bir şekilde kısırlaştırılması için bir çok değişik metot geliştirilmiştir. Aşağıda bunlardan önemli olanlarından kısaca bahsedilecektir.

Kısırlaştırma Yöntemleri

Kadın veya erkeğin kısırlaştırılması için bilinen ve uygulanmakta olan çeşitli yöntemler vardır. Bunların en meşhur olanı çocuk yapma özelliğini yok eden tıbbi ilaçların kullanılmasıdır. Bu ilaçlar vücudun hormon dengesini bozar ve böylece ya yumurtalıktan yumurtanın çıkmasına veya canlı spermaların üremesine engel olur. Öte yandan bu ilaçlar bazen rahim duvarının yumurtayı kabul etmesinin imkansız hale gelmesini sağlar.

Kısırlaştırmanın bir yolu da doktorlarca bilinen çeşitli cerrahi müdahale şekilleridir. Cerrahi müdahale ile erkekler, husyelerden erkeklik organına spermleri taşıyan meni kanalları kesilmek ya da slikonik tıkaç diye bilinen bir iğne ile kapatmak suretiyle kısırlaştırılmaktadır.

Kadınların kısırlaştırılmasının ise çeşitli yolları vardır. Bunların en meşhuru tüplerin kesilmesi veya döl yolu boşluğundan bağlanması, kimyasal maddelerle kapatılması ya da elektrik akımı yardımıyla kanallarda kan pıhtısı oluşturulması şeklinde olanlarıdır.

Ayrıca kadınların yumurtalıklarının veya erkeklerin husyelerinin ışınlanması suretiyle kısırlaştırılması yolu da meşhurdur. ²

Kısırlaştırmanın Hükümü

İslâm Hukukçuları çocuk yapma özelliğini yok eden kısırlaştırmanın haram olduğunda hemfikirdirler. Fakihler, bunu yazdıkları fıkıh kitaplarında açıkça belirtmişlerdir.

Şâfiî fıkıh kitabı Nihayet'ul-Muhtac yazarı, Zerkeşi'nin bunu haram saydığını nakletmektedir:

Şâfiîlerden Zerkeşi dedi ki: Erkek veya kadının hamileliği önleyici ilaç kullanmasına gelince; bu, Şeyh İzzuddin'e sorulduğunda şöyle dedi: Kadın için bu caiz değildir. Dahası bu haramdır. Nitekim İmad b. Yunus da bu yönde fetva vermiştir. Ona, iki hür eşin hamile kalmamakta anlaşmaları yani hayızdan temizlendikten sonra hamileliğe mani olmak için tedavi olmalarının caiz olup olmadığı sorulduğunda bunun caiz olmadığını söylemiştir. ³

Tuhfet'ul-Muhtac'ta şöyle deniyor: Kişi, kâfûr gibi bir şeyle şehvetini yok edemez. Bu mekruhtur. Dahası, bu şayet neslin çoğalmasına engel oluşturuyorsa erkek ve kadına haramdır. ⁴

² Bernard Biyrbson, *Beramic'u Tanzim'il-Usre*, Tercüme: M. Mahbup vd. , Kahire 1972. , 243; Dünya Bankası Nüfus Planlaması, *Dirase Kitaiyye*, Vezaret'ut-Tahtit, Bağdad 1972. , 75; ayrıca bkz. Sabiyro Fahuri, *Tanzim'ul-Haml bi'l-Vesail'il-İlmiyye'l-Hadise*, Beyrut 1979. , 216.

³ er-Remeli, Muhammed b. Ahmed (1004/1595), *Nihayet'ul-Muhtac ila Şerhi'il-Minhac*, Mısır 1967. , 6/183.

⁴ İbni Hacer el-Heysemi, Şihabuddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed (974/1567), *Tuhfet'ul-Muhtac bi Şerhi'il-Minhac*, Kahire 1282. , 3/108.

Hanbelî fıkıh kitabı el-İnsaf'ta deniliyor ki: Hamileliği sona erdiren şey caiz değildir. Fâik'ta bunu, onlardan bazılarının söylediği zikredilmiştir. ⁵ Bu fukaha, delilli ifadelerle daimi kısırlaştırmanın haram olduğunu belirtmişlerdir. Bu delillerden önemli olanlarını sıralıyoruz:

1. Allah Teala'nın şu ifadesi: "Bunun üzerine şeytan dedi ki: Onları mutlaka saptıracağım, mutlaka onları boş kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim: hayvanların kulaklarını yaracaklar; onlara emredeceğim; Allah'ın yaratışını değiştirecekler. Kim Allah'ın yerine şeytani dost tutarsa, muhakkak ki açık bir ziyana uğramıştır."⁶

Bu ayette, Allah'ın yarattığı şey üzerinde herhangi bir değişikliğin yapılması yasaklanmıştır. Bu ayetteki Allah'ın yarattığını değiştirmekten maksat ise bir şeyi, Allah'ın kendisi için yarattığı amacın dışında kullanmaktır. Şimdi kadın- erkek arasındaki ailevi ilişkideki fitrî amaç, kainatın imarı ve insan türünün devamı için zürriyetin çoğalması olduğuna göre bu durumda belirtilen amaca zıt ya da bu amacın gerçekleşmesine engel olan her çaba Allah'ın yarattığını tağyir olacaktır. Şu halde kısırlaştırma bu amacın gerçekleşmesine ters olduğuna göre Allah'ın yarattığını değiştirmek demektir ve dolayısıyla yasaklanmış olmaktadır.⁷

Öte yandan kısırlaştırma, bedenın genel yapı ve çalışma şeklini değiştirmektir. Bu itibarla da yine yasaklanmış sayılır.

2. İğdiş yapmaya kıyasen⁸ de yasaktır. Buhari ve Müslim, Sahihlerinde İbni Mesud'tan (r) şunu nakletmektedirler: "Biz Resulullah'la (s) beraber gazvede idik. Yanımızda kadın yoktu. Biz de Resulullah'a ey Allah'ın Elçisi iğdiş olalım mı? diye sorduk. O bizi bundan nehyetti."⁹

Yine Buhari, Sad b. Ebi Vakkas'tan (r) şunu nakletmektedir: "Resulullah, Osman b. Maz'un'un kadınlarla beraber olmadığını öğrenince, bunu onaylamadı. Şayet ona izin verseydi biz iğdiş olurduk."¹⁰

Bu iki hadiste iğdişten sakındırılmıştır. Buradaki yasaklama haramlık ifade eder. Çünkü izin verilmemektedir. Dolayısıyla iğdiş haram olmaktadır. Buna göre neslin kesilmesine neden olan her şey bunun gibi haramdır. Şu halde kısırlaştırma da haramdır. ¹¹

Kimisi bu düşünceye şöylece itiraz edebilir: İğdişlik kesinlikle kısırlaştırma değildir. Zira iğdiş etmek şehveti yok etmektir. Ayrıca genelde vücutta etkisi kalmaktadır. Kısırlaştırma ise bedenî güç üzerinde böylesi bir tesir oluşturmamaktadır. Kaldı ki iğdişin sebebiyet verdiği zararlara da neden olmamaktadır.

Alimler bu tür itirazlara şöyle cevap vermişlerdir: İğdişin haram kılınmasının yegane sebebi, şehveti yok etmesinden dolayı değildir. Aksine aynı zamanda neslin kesilmesine de neden olduğu içindir.¹²

⁵ el-Merdavi, Alauddin Ebu'l-hasan Ali b. Süleyman ed-Dımaşki (885/1480), *el-İnsaf fi Marifet'ir-Racifi min'el-Hilaf*, Kahire, . 1/383; ayrıca bkz. eş-Şeyh el-Hattab, Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman (954/1547), *Mevahib'ul-Celil*, Mısır, 1328, . 477.

⁶ Nisa 4/119.

⁷ el-Kurtubi, Muhammed b. Ahmed el-Ensari (671/1273), *el-Cami li Ahkâm'il-Kur'an*, Kahire 1967, . 5/391.

⁸ Bkz. Ahmed Atiyetullah, *el-Kamus'ul-Islami*, Kahire 1963, . 2/246.

⁹ el-Buhari, Muhammed b. İsmail (256/869), *Sahih'ul-Buhari ve Meaflu Fetfi'ul-Bari*, Kahire 1959, . 11/17; Müslim, b. el-Haccac en-Nisaburi (261/874), *Sahih'u Müslim bi Şerh'in-Nevevi*, Kahire, . 9/176.

¹⁰ Buhari, 11/19; * ayrıca bkz. el-Hatib, Ümmügülsüm Yahya Mustafa, *Kadiyyet'u Tahdid'in-Nesl fi Ş-Şeriat'il-Islamiyye*, Dar'us-Suudiyye, 3. Baskı, 1984, . 143-144.

¹¹ Bu cumhurun görüşüdür. Hanefiler gibi diğerlerinin görüşü ise şöyledir: hadisteki nehiy haramlık değil tahrimen mekruhluk ifade eder. Çünkü hadis haberi ahadtır. Bu ise kesinlik değil, zan ifade eder.

¹² el-Mutemer'ul-Islami el-Munakıd fi er-Rabat, Sene 1971, Heyet'ut-Tahrir: Muhammed Yusuf Zayed, Yusuf Cemuh en-Neccar, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre*, Beyrut 1973, . 2/436; ayrıca bkz. et-Tariki, Abdullah Abdulmuhsin, *Tanzim'ul-*

İbni Hacer iğdiş hadisinin şerhinde diyor ki: İğdiş olmanın yasaklanmasının hikmeti kafirlerle cihadın devam etmesi için neslin çoğalmasını istemektir. Zira buna cevaz verilse onların çoğalarak bunlara egemen olmasından korkulur. Keza neslin kesilmesi söz konusu olabilir. Ve böylece Müslümanlar azalmış, kafirler çoğalmış olurlar. Bu ise Muhammedî Risaletin maksatlarına terstir.¹³

3. Şüphesiz tıbbi zarurettten kaynaklanmayan kısırlaştırmada eşlerden en az biri için açık bir zarar mevcuttur. Bu, ister çocuk sahibi olunduktan sonra olsun ister sonrasında aynıdır. Oysa zarara neden olan her tür şeyin icrası haramdır. Çünkü Resulullah (s) "Ne zarar vermek vardır ne de zarara uğratmak." demiştir.¹⁴

Kısırlaştırmanın Önemli Zararları

1. Kısırlaştırmanın insan bedeni ve psikolojisi üzerinde olumsuz bir tesiri vardır. Me-sela tıbbi yollarla kısırlaştırılan kişi, nefsi ve bedeni bir takım problemlere maruz kalmakta, sinir ve üreme sisteminde bazı sorunlar yaşamaktadır. Bu durumlar modern tıbbi araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Marry Şarlıyb diyor ki: İster madeni spiraller, ister spermleri öldürücü tabletler, ister-se farklı doğum kontrol aletleri olsun, kadın bunları kullanmakla açık ve ani zararlar görme-se bile, bunlar uzun zaman kullanıldığında kadında, daha menopoz dönemine girmeden bıkınlık, öfke, hafifmeşreplik ve uykusuzluk gibi psikolojik sıkıntılara, sinirsel gerginlik ve fikri dağınıklığa neden olmaktadır.¹⁵

Meşhur Doktor Rayniyl Diyoks gebeliği önleyici haplar hakkında şöyle diyor: Kadın gebe kalmasına engel olmak için bu hapları aldığı anda sadece baş ağrısı ve sinirsel rahatsızlıklara maruz kalmaz aynı zamanda kanser gibi amansız hastalıklara da yakalanabilir.¹⁶

Leonard Hil ise şöyle diyor: Şüphesiz kadın vücudu sadece gebelik ve çocuk doğurmak için o harika yapıda yaratılmıştır. O, bedeni ve akli dengesinin esas olan bu vazife-sini yerine getirmekten alıkonulduğunda bu kez öfke, çöküş ve çeşitli nefsi rahatsızlıklara maruz kalır. Oysa bunun yerine annelik duygusunu tattığında ise olağanüstü bir huzur görür ve çocuk doğurmak ve emzirmekten dolayı sahip olduğu bu huzur maruz kaldığı öfke ve çöküntüyü yok eder.¹⁷

Kristofer Tiytz ve Şaldon Siycal adındaki iki bilim adamı, nüfus planlaması taraftarı oldukları halde kısırlaştırma ameliyesinin de dahil olduğu gebeliği önleyici metotların neden olduğu olumsuz tesirlere binaen dikkatli olunmasını istemişlerdir. Bunlar bu olumsuzlukları şöyle sıralamışlardır: pelvis iltihaplanması, çocuklarda fiziki şekil bozuklukları, ağır kanamalar ve hipofizbezi rahatsızlıkları.¹⁸

Nesl, Riyad 1983. . 76; * Saraç, Hüseyin, *Ekonomik ve Sosyal Boyutuyla İslâm'da Nüfus Politikası*, Ankara 1997. . 137; Ebrahim, Abul Fadl Muhsin, *Aile Planlaması: İslâmî Bir Perspektif*, Tüm Yönleri ile Uluslararası Katılımlı Aile Planlaması Sempozyumu Kitabı, İstanbul 1998. . 131; el-Hatib, *Kadiyyet'u Tahdid'in-Nesl*, 143.

¹³ İbni Hacer el-Askalani (852/1448), *Fetfi'ul-Bari Şerfi'u Sahifi'il-Buhari*, Kahire 1959. . 11/18.

¹⁴ Ahmed, *el-Müsned*, 1/313; Münziri hadisin ricalinin güvenilir olduğunu belirtmiştir. Nevevi hadisin hasen olduğunu söylemiştir. bkz. Ebu Yala Muhammed Abdurrahman el-Mübarekfüri (1353), *Tuhsifet'ul-Afvezi Şerfi'u Cami'it-Tirmizi*, Beyrut. . 6/432; * ayrıca bkz. el-Hatib, *Kadiyyet'u Tahdid'in-Nesl*, 142-143.

¹⁵ el-Mevdudi, *Eb'ul-Ala, Hareket'u Tahdid'in-Nesl*, Beyrut 1982. . 8.

¹⁶ el-Mevdudi, *Hareket'u Tahdid'in-Nesl*, 90.

¹⁷ el-Mevdudi, *Hareket'u Tahdid'in-Nesl*, 93.

¹⁸ Bkz. Dr. Krinstofer Tiytz, *el-Vesail el-Hadise li't-Tahakkum fi'n-Nesl*, Dr. Şaldon, *İtticahat Cediyye li't-Tahakkum fi'l-Häsübe*, (Tanzim'ul-Ustre, 243, 255 den naklen).

Esasen uzmanlar, geçici ve kalıcı korunma yöntemlerini kullanma ile bu tehlikeli hastalıklar arasındaki alakaya dair çeşitli görüşler sunmaya devam etmektedirler.

b. Şüphesiz kısırlaştırma, neslin üremesini bir bütün olarak kesmektedir. Bunda toplumun amaçları ve ebeveynin gerçek maslahatıyla uyuşmayan bir zarar vardır.

Bunun toplum amaçlarıyla uyuşmayan zarar yönünü Kurtubi "Onları mutlaka saptıracağım, mutlaka onları boş kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim: hayvanların kulaklarını yarıcağlar..."¹⁹ ayetinin tefsirinde yapmakta idi.

Buna ayrıca evlilikte çocuk yapmanın temel amaçlardan olduğu²⁰ da ilave edilmelidir. Nitekim Peygamber şu hadisinde buna işaret etmiştir: "Evlenip çoğalın. Ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı çokluğunuzla övüneceğim."²¹

Ebeveynin gerçek maslahatıyla uyuşmayan zararlı yönüne gelince kısırlaştırma, çocuk yapma özelliğini yitirmek demektir. Şimdi ebeveyn annelik ya da babalık arzusu duyduğunda bunu gerçekleştirme imkanından mahrum iseler bu durumda ne yapacaklardır? İşte bu onlarda büyük bir sıkıntıya neden olacaktır.

Deniliyor ki: Şüphesiz ebeveynin belli sayıda çocuk sahibi olduktan sonra bu kadarıyla yetinerek kısırlaşmayı talep etmeleri kendi menfaatlerinedir.

Oysa bu menfaat gerçek bir menfaat değildir. Sözelimi bunlar Allah'ın kendilerine verdiği çocukları bir defada ya da yavaşça yitirmeleri durumunda, evet annelik ve babalık zevkini de tatmış kişiler olarak ne yapabileceklerdir? .

Öte yandan kadın sağlık açısından muktedir olduğu halde gebe kalmak istemeyişi ya da eşinin isteği üzere kendini kısırlaştırırsa faraza bu eşi öldüğünde veya onu boşadığında ne yapacaktır? Bu durum onun sıkıntıya maruz kalmasına sebep olmaz mı? Keza onun rahatlıkla eş bulması yahut eş olarak alınmasına bir engel teşkil etmez mi?²²

Bütün bunlar ebeveynin gerçek maslahatıyla uyuşmayan ciddi zararlardır; bu kimse-ler bundan gafil olsalar bile.

Denilebilir ki, günümüzde modern tıp, kısırlıktan sonra üreme gücünün yeniden kazanılmasını sağlayabilmektedir.

Oysa bu netice bütün uzmanlarca kabul edilmiş bir görüş değildir. Aksine onlardan bir çoğu kısırlaştırıldıktan sonra kendi eski haline dönüştürülebilirlerin sayısının gayet az olduğunu söylemektedirler.

4. Kısırlık erkek için büyük bir kusur sayılmaktadır. Dahası kadının kendisinden boşanma isteğine gerekçe bile olabilmektedir.

Rivayet edilir ki Ömer b. el-Hattab (r) erkeğin birini, evlenmek için seçimde üzere bir grup kadının yanına gönderdi. O da onlardan birini seçti. Ancak kendisi kısır idi. Ömer (r)

¹⁹ Nisa 4/119.

²⁰ * "Ancak cinsî ilişkide çocuk yapmanın tek gaye olmadığı, bu ilişkinin derin psikolojik bir haz ve gerginlik azaltma yolu, eşler arasında karşılıklı güven, sevgi ve bağlılık ihtiyacını karşılayan bir araç olduğu göz önüne alınırsa, evlilik hukuku bakımından çocuk ihtiyacı yanında cinsî tatminin de gerekliliği daha iyi anlaşılır." Atar, Fahrettin, Azil, Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 4/328.

²¹ Ahmed, *el-Müsned*, 2/172; Ebu Davud Süleyman b. el-Eşas es-Sicistani (275/888), *Sünen'u Ebu Davud maa Avn'il-Mabud*, Kahire 1371. , 6/47, İbni Mace el-Kazvini (275/889), *Sünen'u İbni Mace*, Tahkik: Muhammed Fuad Abdalbaki, Kahire 1313. , 1/592; Ebu Abdurrahman en-Nesai (303/915), *Sünen'u Nesai*, Beyrut, 6/66; Hafız İraki bu hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Bkz. Muhammed Abdurrauf el-Munavi el-Munziri, *Feyz'ul-Kadir Şerh'ul-Cami'is-Sağir*, Beyrut 1972. , 3/269.

²² Bkz. Dr. Muhammed Sellam Medkur, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre İsdar'ul-İttihad'ul-Alemi li Tanzim'il-Valideyh*, ed-Dar'ul-Muttehide li'n-Neşr, Beyrut 1973. , 2/293.

ona sordu: Sen kısır olduğunu kadına bildirdin mi? Hayır demesi üzerine, onu boşa sonra haberdar ederek muhayyer bırak dedi.²³

Fakihler şunu belirtmişlerdir: Eşlerden herhangi birindeki bir kusurdan dolayı ilişkinin amacı olan üreme gerçekleşemiyorsa ya da birisinin tiksinsmesine sebep olan bir husus varsa, bu durum onların ayrılmasına cevaz verir. Çünkü ilişkide esas amaç şehveti gidermek değil çocuk sahibi olmaktır.²⁴

Şu halde erkek veya kadındaki kısırlık nikâhın esas amacı olan şeyi temin edemiyor ve bu durum ayrılmaya sebep olabilecek bir ayıp kabul ediliyorsa nasıl olacak? Böylesi bir duruma rağmen bunun mümkün ve yapmaya çalışmanın caiz olduğunu nasıl söyleyebiliriz? Allah (c) bizi bundan uzak tutsun.

Şüphesiz bu deliller, kısırlaştırmanın İslâm Hukuku'nda kesinlikle haram ve üstelik bunu yapmanın günaha sebep olduğunu göstermektedir. Kaldı ki İslâm'ın temel ilke ve kurallarına da terstir.

Bazı İslam Alimlerinin Kısırlaştırma Hakkındaki Fetvaları

Çağdaş İslâm alimlerinin bir çoğu kısırlaştırmanın haram olduğunu söylemişlerdir. Aşağıda bu yönde verilmiş bazı meşhur fetvalara yer veriyoruz:

Ezher Fetva Heyeti 1372/1953 yılında gebeliği önleyici vasıtaları kullanmanın hükümüne dair bir fetva yayınladı. Bunda "hamileliği sürekli olarak önleyen ilaçların kullanılması kesinlikle haramdır." ²⁵ denilmektedir.

İslâm Araştırmaları Birliği İkinci Kongresi 1965 yılında Kahire'de bir dizi karar ve tavsiye yayınladı. Onlardan biri de şudur: "doğum kontrolü amacıyla kürtaj²⁶ veya aynı amaçla kısırlaşmaya neden olan vasıtalara tevessül, eşlerin yaptırması veya başka birilerine uygulanması asla caiz değildir." ²⁷

Rabat'ta 1971 yılında gerçekleştirilen İslâm Konferansında kısırlaştırma problemi gündeme gelmiştir. Burada İslâm Araştırmaları Birliği'nin bu konudaki görüşünün esas alın-

²³ İbni Kayyim el-Cevziyye (752/1351), *Zad'ul-Mead fi Hedyi Hayr'il-İbad*, Kahire 4/58.

²⁴ ez-Zeylai, Fahrudin Osman b. Ali (743/1343), *Tebjün'ul-Hakai Şerh'u Kenz'id-Dekaik*, Bulak 1313, 3/23; Medkur, el-Cenin, 314.

²⁵ el-Mutemer'ul-İslamî, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre*, 2/544.

²⁶ * Şüphesiz geçmişte ulemanın, çocuğa ruh üfürülmeden önce başka bir ifade ile ilgili rivayete (Sofuoğlu, Mehmed, *Sahih-i Müslim ve Tercümesi*, İst. 1969. , 8/113-114; krş. age. 8/114, 116-118) binaen dört aylık olmandan çocuğun düşürülebileceğine dair verdikleri fetvalar (krş. Davudoğlu, Ahmed, İbni Abidin *Redd'ul-Mufitar ale'd-Durr'il-Mufitar Tercümesi*, İst. 1982. , 6/34-35), günümüz modern tıbbi ışığında yeniden yorumlanmayı gerektirmektedir. Zira bugün artık tıbben bilinmektedir ki döllenme başladıktan itibaren rahimdeki ceninin, bir çocuk olarak gelişim ve insan olarak doğuma giden serüvenine o anda başlamaktadır (bkz. Babuna, Cevat, *O Bir İnsan Yaşamak Onun da Hakkı*, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı Bülteni, Kış-Bahar, İstanbul 1998, sy: 10-11. , 12, 17; ez-Zeyn, Yakup, *Mevkifuş-Şeria'il-İslamiyye min Tanzim'in-Nesl*, Beyrut 1991. , 311-313, 316; Facp, Aly A. Mishal M. D. , *İnsan Yaşamının Başlangıcı- Aile Planlaması Üzerindeki Sonuçları*, Tüm Yönleri ile Uluslararası Katılımlı Aile Planlaması Sempozyumu Kitabı, İstanbul 1998. , 98, 101, 108; Gürpınar, Havva Sula, *İnsan Hayatı ve Kürtaj*, Tüm Yönleri ile Uluslararası Katılımlı Aile Planlaması Sempozyumu Kitabı, İstanbul 1998. , 9-11. Öyle ki dört aya varırken attığı tekmelerle varlığını aynı zamanda fiziken de hissettirmektedir (Gürpınar, *İnsan Hayatı ve Kürtaj*, 9-10). Bu nedenle de hem ulemanın bu yöndeki fetvası ve hem de özellikle ilgili rivayetin yeniden yorumlanması gerekmektedir (bkz. Yaran, Rahmi, *Doğum Kontrolü*, Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 9/495). Buna göre hukuken 120 günlükten sonraki çocuk düşürmenin hükmü ne ise yumurtanın ilk döllenmesinden itibaren 4 aya kadarki yine insan olan sözkonusu ceninin düşürülmesi veya kürtaj edilmesi aynıdır. Şu halde düşürme veya kürtajın haramlığı hamileliğin başlamasından itibaren olsa gerektir. bkz. Zuheyli, Vehbe, *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, İst. 1994. , 4/362; Gazali, Ebu Hamid, *İfya'ul Ulum'd-Din*, Trc. Mehmed A. Müftüoğlu, İst. 1981. , 2/147.

²⁷ el-Mutemer'ul-İslamî, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre*, 2/570.

ması kararlaştırılmıştır. O da kısırlaştırıcı vasıtaların özel zaruri bir nedeni olmadan kullanılmasının eşlere veya başkalarına caiz olmadığı şeklinde idi.²⁸

Fıkıh alimleri hicri 1401 yılında Endonezya'da bir kongre düzenledi. Bu kongre yayınladığı bildiriye, erkek ve kadının kısırlaştırılmasının İslâm prensipleriyle uyummadığını; keza kadının tüplerinin bağlanmasının ancak tabipçe o da sadece yeni bir gebeliğin anne veya çocuğun hayatı için tehlike oluşturacağına belirlenmesinden sonra mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.²⁹

B. GEÇİCİ YÖNTEMLERLE GEBELİĞİ ÖNLEME

Doğum Kontrol Metotları

İnsanlar birçok metot geliştirmiştir.³⁰ Bunlarla geçici olarak doğum kontrolü yapmak mümkündür. Bunları şu şekilde iki gruba taksim edebiliriz:

- a. Tabii Uygulamalar
- b. Bilimsel Uygulamalar

Tabii uygulamaların en yaygın olanları şunlardır:

1. Güvenlikli dönem (ay hesabı). Bu metot kadının adet günlerine bağlı olarak bünye itibarıyla kısır olduğu günlerin gözetilmesi suretiyle eşlerin birleşmesi esasına dayanmaktadır. Adet problemleri nedeniyle bu metotta başarısızlığa uğrama riski yüksektir.³¹

2. Azil. Bu da erkeğin sıvısını dışarı boşaltmak amacıyla geri çekmesidir. Başka bir ifade ile erkeğin dışarıda boşalmasıdır.³²

Bunun dezavantajı genelde hamileliğe engel olamamasıdır. Öte yandan bu metot, ilişkiye ani olarak ara verildiğinden, eşlerden biri veya ikisinde sinirsel gerginliğe neden olmaktadır.

Ayrıca bilinen diğer bir kısım doğal usuller de vardır. Bunların da doğum kontrolünde etkin rolleri vardır. Mesela evlenmemek ya da siyasi, toplumsal veya psikolojik duruma binaen geciktirilmesi gibi.

Bilimsel doğum kontrol yöntemlerine gelince bunlar da çok çeşitlidir. En önemlileri:

1. Ağızdan alınan doğum kontrol hapları: Bu, belirtilen amaçla benimsenen en yaygın metottur. Alındıktan sonraki başlıca yan etkileri şunlardır: baş ağrısı, mide bulantısı, kusma, ağırlı göğüs sorunları, aşırı kilo, göz hastalıkları, üreme organları kanseri.³³ Bir diğer husus modern araştırmalara göre çocuğun şekilsel bozukluklarının en önemli sebeplerinden biri de doğum kontrol haplarının alınmasıdır.³⁴

²⁸ el-Mutemer'ul-İslamî, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre*, 2/519.

²⁹ et-Tariki, *Tanzim'un-Nesl*, 84.

³⁰ * Bu yöntemlerin şu özelliğine dikkat edilmelidir: uygulanan yöntem döllenmeyi/ hamileliği önlemeye mi yoksa ana rahminde döllenmiş yumurta/ oluşmuş çocuğu düşürmeye mi yöneliktir? Bilindiği gibi azle kıyasen cevaz verilen yöntemlerin özelliğinin azildeki gibi doğrudan döllenmeye engel olma vasfına sahip olmasıdır. bkz. Yaran, *Doğum Kontrolü*, 9/494.

³¹ Muhammed Dabiyet, *Tanzim'ul-Usre el-İttihad'ud-Duveli li Tanzim'il-Usre*, Haleb. , 102; Corc Alyan, *el-Hayat'ul-Cinsiyye ve Eseruha fi'n-Nefs*, Matbaat'u Kerem ve Mektebutuha, 48.

³² Bkz. Sabri el-Kabani, *Etfa'un tafit'et-Taleb'i ve Men'il-Hamli*, Beyrut 1982. , 20; Dabiyet, *Tanzim*, 37; Sabiyro, *Tanzim'ul-Haml*, 101; İbni Abidin, Muhammed Emin (1252/1836), *Haşiyet'u Redd'il-Muftar ale'd-Durr'il-Muftar*, Kahire. , 3/175. * Davudoğlu, *İbni Abidin Tercümesi*, 6/33.

³³ Sabiyro, *Tanzim'ul-Haml*, 189; Dabiyet, *Tanzim*, 60; Ğassan Nazım ez-Zuheyrî, *Delil'ul-Ailet'is-Sıfıfuyü*, Beyrut 1984. , 14.

³⁴ Dabiyet, *Tanzim*, 60.

2. Dölyolu kremleri: Bu kremlerin türlü şekilleri vardır. En önemlileri: fitil, jelatin ve kremlerdir.

Bu ilaçların kötü yan etkilerinden biri nutfeyi öldürmeden üzerinde tahribata yol açmasıdır. Bu ise olması muhtemel hamilelikte ceninde anatomik bozukluklara neden olmaktadır. Bir diğeri de ya pelvis ya da rahim yolu iltihaplarına neden olmasıdır.³⁵

3. Vajina içi ve rahim ağzı engeller: bunlar kauçuktan yapılmaktadırlar. Ancak son araştırma ve incelemeler bu metotların hamileliği önleyememe oranının yüksek olduğunu göstermiştir.³⁶

4. Spiral: Bu, gebelikten koruyucu bir doğum kontrol aletidir. Rahim duvarını etkileyerek, aşılınmış yumurtanın burada yuvalanmasına imkan vermemektedir.³⁷ Tecrübeler, spiralın kullanılmasının beraberinde bir takım yan etkiler taşıdığını da göstermiştir. Bunlar, rahim kanaması ve pelvis bölgesi ağrıları gibi rahatsız edici ve kimi zaman tehlikeli olan yan etkilerdir. Öte yandan spiral takılırken bazen rahimde delikler oluşmasına da yol açabiliyor.³⁸

5. Prezervatif/ kondom: Bu ince kauçuktan yapılan bir alettir. Erkek, başında bir boşluk bulunan bu aleti ilişki anında organına geçirir. Bu boşluk, boşalma anında akan meniyi tutar. Böylece dölyoluna gitmesine engel olur.

Prezervatifin dezavantajı, gerçek anlamda lezzet alınmasına engel olmasıdır. Ayrıca bazen yırtılabilmekte ya da ilişki anında kayıp çıkabilmekte böylece meninin akıp gitmesine neden olmaktadır. Diğer bir açıdan prezervatifin mamul olduğu madde kadınlarda hassasiyete neden olmaktadır.³⁹

Bunlardan başka araştırma konusu başka değişik korunma yöntemleri de vardır.⁴⁰

Gebeliği Önlemenin Hükümü

Ulema gebeliği geçici olarak önleme konusunda ihtilafa düşmüştür. Ki bu, çocuk yapabilme özelliğini yok etmemekte; sadece eşler çocuk yapmayı dilemedikleri sürece geçici olarak önlemektedir. Bu konuda meşhur iki görüş vardır:

1. Gebeliği geçici olarak önlemek caizdir. Hanefiler,⁴¹ Hanbeliler,⁴² bazı Şafiiler⁴³ ve çağdaş alimlerden⁴⁴ bir çoğu bu görüştedir. Ancak bu cevaz fetvası birtakım belli şartlarda geçerlidir ki bunları ilerde anlatacağız.

³⁵ el-Kabani, *Etfal*, 173; Ğassan, *Delil'ul-Aile*, 17.

³⁶ Abdullatif Yasin, *Tanzim'ul-Ustre ve Menu'l-Haml ve Meşakil'ul-Cins'i ve'z-Zivac*.

³⁷ * Taşçı, Ali İhsan, *Üreme Fonksiyonu ve Doğum Kontrol yöntemleri*, Tüm Yönleri ile Uluslararası Katılımlı Aile Planlaması Sempozyumu Kitabı, İstanbul 1998. , 71; ez-Zeyn, *Mevkifuş-Şeriat'il-İslamiyye min Tanzim'in-Nesl*, . 263, 271-272; hatta erken düşüğe neden olduğu da söylenmektedir. el-Bar, Muhammed Ali, *Siyaset'u ve Vesail'u Tahdid'in-Nesl fi'l-Madi ve'l-Hadir*, Kuveyt 1991. , 264. Ancak yine spirallerin çok kesin bir şekilde nasıl etki ettiğinin bilinmediği söylendiği gibi (el-Bar, *Siyaset'u ve Vesail'u Tahdid'in-Nesl*, 263), spiralın, meninin rahme akışını önlediğini ifade eden görüşler de vardır. ez-Zeyn, *Mevkifuş-Şeriat'il-İslamiyye min Tanzim'in-Nesl*, 272.

³⁸ Sabiyro, *Tanzim'ul-Haml*, 169; Ğassan, *Delil'ul-Aile*, 15; * el-Bar, *Siyaset'u ve Vesail'u Tahdid'in-Nesl*, 271-285.

³⁹ el-Kabani, *Etfal*, 168; Dabiyt, *Tanzim*, 38; Sabiyro, *Tanzim'ul-Haml*, 137.

⁴⁰ * Modern yöntemler için bkz. Fahuri, Sabiyro, *Tanzim'ul-Haml bi'l-Vesail'il-İlmiyye'l-Hadise*, Beyrut 1990. , 199-204; Taşçı, *Nüfus Kontrolünün Arka Planı*, 51-55, 69; el-Hatib, *Kadiyet'u Tahdid'in-Nesl*, 135 vd.

⁴¹ İbni Abidin, *el-Haşiye*, 3/176, * Davudoğlu, *İbni Abidin Tercümesi*, 6/34-35.

⁴² İbni Kudame, Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmet (620/1223), *el-Muğni*, 1972. , 7/23-24.

⁴³ er-Remeli, *Nihayet'ul-Muhtac*, 6/182.

⁴⁴ Bkz. Fetava *el-Ulema el-Muasirin*, 16.

2. Gebeliği önlemek geçici de olsa haramdır. Malikilerin⁴⁵ bir çoğu ve bazı Şafii⁴⁶ alimler bu görüştedir.

Bu gruplar aşağıda zikredeceğimiz delillerden hareket etmişlerdir:

a. Gebeliği önlemenin cevazına fetva verenlerin delilleri: Bu alimler, en önemlisi azl'e kıyas olan şu delillere sarılmışlardır:

Bunların doğum kontrolüne cevaz vermedeki en önemli delilleri azl'e kıyasa dayandığından burada azl'in cevazını ifade eden bazı sahih rivayetlerden bahsetmek gerekmektedir.⁴⁷

- Cabir (r) dedi ki: Biz Resulullah (s) döneminde azil yapardık. Kur'an da inmeye devam ediyordu.⁴⁸

- Cabir (r) dedi ki: Biz Resulullah (s) döneminde azil yapıyorduk. Bu durum Resulullah'a (s) iletildi, ancak bizi yapmaktan nehyetmedi.⁴⁹

- Cabir (r) dedi ki: Biz Resulullah'a dedik ki, ey Allah'ın Elçisi biz azil yapıyoruz ancak Yahudiler bunun kız çocuğunu öldürmenin bir çeşidi olduğunu iddia ediyorlar. Peygamber dedi ki: Yahudiler yalan söylüyor. Allah yaratmayı dilemişse kimse engel olamaz.⁵⁰

- Ebu Said el-Hudri (r) dedi ki: Huneyn'de esir kadınlar aldık. Onları satmayı düşündüğümüzden dolayı ilişkide bulunduğumuzda hamile kalmasını da istemiyorduk. Resulullah'a (s) azil yapmayı sorduk. O da dedi ki: Dilediğinizi yapın. Allah'ın dilediği olacaktır. Suyun tümünden çocuk olmaz.⁵¹

Azlin caiz olduğunu gösteren diğer rivayetler:

- Rivayet edilir ki Haccac b. Amr b. Aziyye Zeyd b. Sabit'in yanında otururken Yemen'den bir adam geldi ve dedi ki: Ya Eba Said, benim cariyelerim var. Eşlerim de yok ki kendileriyle mutlu olayım. Bu cariyelerimin hepsinin gebe kalmasını da istemiyorum. Azil yapabilir miyim? Zeyd b. Sabit dedi ki: Bunu aydınlat ey Haccac. Dedim ki: Allah sana mağfiret etsin. Biz senin yanında oturuyoruz ki senden bir şeyler öğrenelim. Yine dedi ki: bunu

⁴⁵ el-Hattab, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman (954/1547), *Mevahib'ul-Celil Şerhi'u Muhtasar'il-Halil*, Kahire 1329. , 3/477.

⁴⁶ er-Remli, *Nihayet'ul-Muhtac*, 6/183.

⁴⁷ Azl'in hükmü hakkında ulema nezdinde üç meşhur görüş vardır: 1. Caizdir. Sahabenin geneli ve fıkhi mezheplerin ekseri fukahası bu görüştedir. 2. Mekruhtur. Bazı sahabeler bu görüştedir: Ebubekir, Ömer, Osman ve İbni Ömer gibi. Ayrıca Şafii ve Hanbeli bazı alimler de böyle düşünüyor. 3. Haramdır. İbni Hazm böyle diyor. Hanefi ve Maliki gibi bazı mezhep alimleri azlin kadının rızasıyla olma şartını koşmuşlardır. bkz. Şevkanî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (1255/1834), *Ney'ul-Evtar Şerhi'u Muntek'al-Aşbar*, Kahire. , 6/222; İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 4/21, (* İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 5/246-247); İbni Hazm, Ebu Muhammed b. Ali b. Hazm (458/1065), *el-Muhalla*, 10/70; el-Gazali, Ebu Hamid, Muhammed b. Muhammed (505/1111), *İfya'u Ulum'id-Din*, Kahire 1967. , 2/65, (* Gazali, *İfya* (Tercümesi), 2/145-150); *İbni Abidin*, el-Haşiye, 3/176, * Davudoğlu, *İbni Abidin Tercümesi*, 6/34-35; Zuhayli, *İslâm Fıkhu*, 4/359-360, 9/85, 263; Yaran, *Doğum Kontrolü*, 9/494-495; Atar, *Azil*, 4/327.

⁴⁸ el-Buhari, *es-Sahih*, 11/217; Müslim, *es-Sahih*, 1/14.

⁴⁹ Müslim, *es-Sahih*, 1/14; * Sofuoğlu, *Müslim ve Tercümesi*, 4/355-357; Sofuoğlu, Mehmet, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, İst. 1987 vd. , 11/5291.

⁵⁰ et-Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa es-Sülemi (279/892), *Cam'i'ut-Tirmizi maa Şerhili Tuhfet'ul-Ahvezi*, Beyrut. , 2/193.

⁵¹ Müslim, *es-Sahih*, 1/12; * Sofuoğlu, *Müslim ve Tercümesi*, 4/351, 4/352-355; *Tecrid-i Sarifi, Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarifi Tercümesi ve Şerhi*, (Naim, Ahmed- Miras, Kamil), Ankara 1982. , 10/238; Sofuoğlu, Buhari ve Tercemesi, 5/2065, 5/2345, 8/3868, 16/7278.

aydınlat ey Haccac. Ben de, o senin tarlandır dilersen sularsın dilemezsen sulamazsın dedim. Ki ben bunu Zeyd'ten böyle işitmiştim. Zeyd dedi ki: Haccac doğru söyledi. ⁵²

- İbni Abbas'a (r) azil soruldu. Cariyelerinden birini çağırdı ve dedi ki: Bunları bu konuda aydınlat. O sanki utandı gibi oldu. İşte böyle. Ben kendim o sorduğunuzu yapıyorum, yani azli. ⁵³

İşte bu hadis ve haberler, cevaz verenlerin de söylediği gibi azl'in caiz olduğu ve bundan nehyedilmediğini göstermektedir.

İmam Şevkani Neyl'ul-Evtar adlı kitabında azlin caiz olduğu konusunda ulema arasında bir ihtilaf olmadığını belirtmektedir. Ancak bu konuda hür zevcenin rızasının alınması şarttır. Çünkü eşlik noktasında onun da hakkı vardır. ⁵⁴

İbni Kayyim da Zad'ul-Mead adlı kitabında azlin caiz ve mubah olduğunu belirtmektedir. O bunun, Ali, Said, Ebu Eyyub, Zeyd b. Sabit, Cabir, İbni Abbas, Hasan b. Ali, Habbab, Ebu Said El-Hudri ve İbni Mesud (r) gibi on sahabiden menkul olduğunu söylemektedir. ⁵⁵

Gazali İhya'sında azlin haram veya mekruh olduğunu iddia edenlerin delillerini değerlendirmiş ve bunların delillerini çürütürken; cevaz verenlerin delillerini ise isabetli bulmuş dolayısıyla mubah görmüştür. O diyor ki: Azl'in mubahlık ve mekruhlığı konusunda ulema ihtilafa düşmüş ve dört gruba ayrılmışlardır. Kimisi her halukurda mutlak olarak mubah görmüştür. Kimisi her halukurda haram saymıştır. Kimisi zevcenin rızasıyla mubah olup, rızası olmadan helal olmaz demiştir. Zevcenin rızası olmadan helal olmaz diyenler bu durumda azil değil eziyet haramdır demişlerdir. Kimisi de bunun hür kadında değil cariyede mubah olduğunu belirtmiştir. Bize göre ise azil mubahtır. ⁵⁶

Gazali daha sonra insanları azil yapmaya sevk eden amilleri ve bu amillerden her birinin hükmünü sıralamaktadır.

İnsanları azil yapmaya sevk eden beş sebep vardır:

a. Cariyelerde. Bu, serbest bırakma hakkını korumak suretiyle mülkün helak olmaktan muhafaza edilmesidir. (Çünkü efendisinden hamile kalıp çocuk doğuran cariye, ümmü veled statüsüne geçer ve efendisinin vefatıyla birlikte hürriyetine kavuşur.) Serbest bırakmayarak rnalı muhafazaya çalışmak ve buna sevk eden amiller yasaklanmış değildir.

b. Kadının fiziki yapısını korumak ve zevk almanın devamını temin etmek. Keza doğum sancılarında korkmaktan dolayı sağlığını düşünmek. Bu sebep de yasak değildir.

c. Çocukların çoğalmasıyla geçim sıkıntısına düşme korkusu ve bu nedenle daha çok çalışmak suretiyle yorulacağı endişesi, böylece kötü bir duruma düşeceği korkusu. Gene bu sebep de yasak değildir. Şüphesiz geçim sıkıntısı dindarlık üzerinde etkilidir. Elbette olgunluk ve fazilet tevekkülde ve Allah'a dayanmaktadır. Nitekim O (c) şöyle diyor: *yeryüzünde dolaşan nice yaratık var ki rızkını Allahı vermektedir.* ⁵⁷ Şimdi kemalin zirvesine tırman-

⁵² Malik b. Enes (179/795), *el-Muvatta*, Beyrut 1971. , 409.

⁵³ ez-Zurkani, Muhammed b. Abdalbaki (1122/1710), *Şerhi'u Muvatta'l-İmam Malik*, 4 ciltlik, 1. Baskı, Şirket'u Mustafa el-Halebi, Kahire 1962. , 4/155.

⁵⁴ Şevkani, *Neylul-Evtar*, 6/222.

⁵⁵ İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 4/31; * İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 5/246; Ayrıca bkz. el-Kardavi, Yusuf, *Sünneti Anlamada Yöntem*, Trc. Bünyamin Erul, Kayseri 1993. , 230-235.

⁵⁶ Gazali, *İhya*, 2/65. * Gazali, *İhya Tercümesi*, 2/145.

⁵⁷ Hud 11/6.

mamak ve faziletli olanı seçmemek kusur sayılamaz. Aksine geleceği düşünmek ve malı gözetip korumak her ne kadar tevekküle ters ise de yasaklanamaz.

d. Kötülerle evlenebileceği kanaatiyle kız çocuklara sahip olunacağı korkusu. Nitekim Arapların da kız çocuklarını bu sebepten öldürdükleri bilinmektedir. İşte bu geçersiz bir sebeptir. Kaldı ki bu sebepten bizzat nikahın kendisini ya da ilişkiyi terk edecek olsa yine günahkar olur. Bu sırf nikahı ya da ilişkiyi terk ettiğinden dolayı değildir tabii. İşte azilde de durum bunun gibidir.

e. Kadının temizlikteki aşırı hassasiyetinden dolayı doğum sancıları, nifas ve emzirmekten kaçınması sebebiyle gebeliği istememesi. Bu harici kadınlarının geleneği idi. Çünkü onlar temizlik amacıyla aşırı derecede su kullanırlardı. Öyle ki onlar hayız günlerinde bile namaz kılarlardı. Keza tuvalete soyunarak girerlerdi. Böyle durumlar, sünnete ters bir bidattir. Bu niyet de geçersizdir.⁵⁸

Gazali, azlin haramlıkta kürtaj gibi olduğunu söyleyenlerin bu iddialarına karşılık azil ile kürtaj arasındaki ilişkiyi tefrik etmiştir. O şöyle diyor: azil, kürtaj ve dirice gömmek gibi değildir. Çünkü kürtaj ve gömme, var olan bir varlığa karşı açık bir cinayettir. Oysa azil böyle değildir.⁵⁹

Az'l'e cevaz verenler, buna kıyasla, spermin yumurtaya kavuşmasına ve dolayısıyla aşılmasına mani olma özelliğine sahip her çeşit metodu buna eklemiştirler. ⁶⁰ Mesela erkek spermlerinin içine girmesine mani olma özelliği olan rahim ağzı engelleri ve bu amaçla alınan ilaçlar gibi. Fıkıh kitaplarında bu ve yeni icat edilen bütün vasıtaların kullanılmasının mubah olduğunu gösteren bilgiler mevcuttur. Yeter ki bunlar vücuda zarar vermesin ve çocuk yapabilme özelliğini yok etmesin.

Hanefi fıkıh kitabı Şerh'ud-Dür haşiyesi İbni Abidin'de en-Nehr yazarından naklen şöyle denilmektedir: Bayanın rahminin ağzını kapatması caizdir. Nitekim kadınlar bunu yapmaktadırlar. el-Hâniye yazarından ise zamanın kötüleşmesinden dolayı azil yapmanın mubah olduğunu nakletmektedir. Sonra da şunu eklemektedir: Buna binaen kadının rahmini kapatması mubahtır. ⁶¹

Hanbeli fıkhına ait Ğayet'ul-Munteha fi'l-Cemi beyne'l-İkna' ve'l-Munteha'da ise, erkeğin cimayı önleyici mubah ilaç alması mümkündür...keza zarardan emin olunması şartıyla kocanın izni olmasa dahi hayzı kesecek ilaç da alınabilir. ⁶², hükmü bulunmaktadır.

Şebremellisi ise gebeliği külliye imkansız kılan ilâ isteğe bağlı olarak engelleyen vasıtalar arasında kesin bir ayırım yapmaktadır. Birincisini haram sayarken ikincisini muteber saymaktadır. Tıpkı azlin mubah oluşu gibi.⁶³

Şafii er-Remli, Zerkeşi'den cima anında meninin inzalından önce gebeliği önleyen bir şeyi kullanmağa herhangi bir engel yoktur⁶⁴, ifadesini nakletmektedir.

⁵⁸ Gazali, *İfya*, 2/65. * Gazali, *İfya Tercümesi*, 2/148-149; Karaman, Prof. Dr. Hayreddin, *İslâm'a Göre Doğum Kontrolü ve Kürtaj*, Tüm Yönleri ile Uluslararası Katılımlı Aile Planlaması Sempozyumu Kitabı, İstanbul 1998. , 142-144.

⁵⁹ Gazali, *İfya*, 2/65. * Gazali, *İfya Tercümesi*, 2/147.

⁶⁰ * Bkz. Ebrahim, *Aile Planlaması*, 128; Karaman, *İslâm'a Göre Doğum Kontrolü*, 140; ez-Zeyn, *Mevkifuş-Şariat'il-İslamiyye min Tanzim'in-Nesl*, 262-264, 281.

⁶¹ İbni Abidin, *el-Haşiye*, 3/176. * Davudoğlu, *İbni Abidin Tercümesi*, 6/35.

⁶² el-Keremi, *Ğayet'ul-Munteha*, 1/81.

⁶³ er-Remli, *Nihayet'ul-Muhtac*, 3/443.

⁶⁴ er-Remli, *Nihayet'ul-Muhtac*, 8/443.

Özetle ilgili delillerin güçlü olmasına binaen gebeliği geçici olarak önlemek çoğu fukahanın da belirttiği gibi mubahtır. Tercih edilecek görüş budur.

ÇAĞDAŞ ULEMA DOĞUM KONTROLÜNE CEVAZ VERMEKTEDİR

Muhaddis fakihlerin doğum kontrolünün hükmünü açıklayan çeşitli fetvaları vardır ki önemlileri şunlardır:

1. Mısır Müftüsü Şeyh Abdulmecid Selim'in Fetvası⁶⁵

Şeyh Abdulmecid Selim 1355/1937 yılında Mısır müftüsü iken çok sayıda çocuk sahibi olmamak amacıyla aile planlaması için doktorların önerdiği bazı metotlara cevaz vermiştir. Bu fetvası o dönemde kendisine sorulan bir soruya karşılık verilmişti. İşaret edilen soru ve cevap şöyle idi:

Aşağıdaki hususta kanaatiniz nedir:

Tek çocuğu olan evli bir erkeğin, birçok çocuğa sahip olacağı ve dolayısıyla terbiye ve bakımlarını deruhte etmekte sıkıntıya düşeceği korkusu ya da sağlığının bozulacağı bu nedenle de onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmede zorlanacağı yahut eşinin dinleneceği belli bir süre geçmeden üst üste çok hamile kalıp doğum yapmaktan sağlığının bozulacağı ve kuvvetten düşeceği endişesiyle, kendisinin veya eşinin çok sayıda çocuk sahibi olmamak amacıyla aile planlaması için doktorların tavsiye ettiği bazı doğum kontrol aletlerini kullanması caiz midir? Maksat gebelikleri aralıklı olsun. Böylece anne dinlensin. Baba da sihhî, maddî ve sosyal açıdan taşıyamayacağı yükün altına girmesin.

Cevap:

Bu soruyu okuduk. Hanefi fakihlerin ifadelerinden anlıyoruz ki soruda belirtilen şekilde doğum kontrolü yapmak niyetiyle bazı araçları edinmek caizdir. Örneğin meninin dışarıya akıtılması veya kadının, erkeğin suyunun rahme ulaşmasını önleyecek bir şeyle rahminin ağzını kapatması gibi.

Mezhebe göre erkeğin, eşinin rızasını almadan menisini dışarıya akıtması caiz değildir. Bunun gibi zevcenin de eşinin rızasını almadan rahminin ağzını tıkaması caiz değildir. Ancak sonraki alimler, erkeğin, zamanın bozulmasından dolayı kötü evlatlara sahip olacağı endişesiyle eşinin iznini almadan dışarıya boşaltmasına cevaz vermişleridir. el-Mukni'nin yazarı şöyle diyor: "artık bunun gibi özel sebeplerden dolayı kadının iznini almadan yapabileceği durumları sen düşün."

'Artık bunun gibi özel sebeplerden dolayı yapabileceği durumları sen düşün' ifadesinin zahirinden mesela erkeğin uzak bir seferde olması ya da çocukların geleceğinden dolayı endişelenmesi anlaşılmaktadır. İşte bu dediklerine kıyasen sonraki alimlerden bazıları şöyle demiştir: Kadının geçerli bir özü varsa eşinin iznini almadan rahminin ağzını kapatması caizdir.

Özetle son dönem Hanefi hukukçularına göre eşlerden ikisine de zikri geçen yahut benzeri bir özü olduktan sonra ötekinin iznini almadan suyun rahme ulaşmasını önleyecek bir doğum kontrol yöntemi edinmesi caizdir.

2. Ezher Heyetinin Fetvası

⁶⁵ el-Mutemer'ul-İslâmî, el-İslâm ve Tanzim'ul-Ustre, 2/541.

Ezher heyeti 1372/1953 yılında doğum kontrolü yapmanın haram olmadığını ifade eden bir fetva yayınladı. Bu fetvayı konuya dair aldığı bir soruya vermişti. Soru ve cevap şöyle idi.⁶⁶

Soru:

Tek çocuğu olan evli bir erkeğin, birçok çocuğa sahip olacağı ve dolayısıyla terbiye ve bakımlarını deruhte etmekte sıkıntıya düşeceği korkusu ya da sağlığının bozulacağı bu nedenle de onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmede zorlanacağı yahut eşinin dinleneceği belli bir süre geçmeden üst üste çok hamile kalıp doğum yapmaktan sağlığının bozulacağı ve kuvvetten düşeceği endişesi veyahut da kendisini toparlayıncaya kadar, kendisinin veya eşinin çok sayıda çocuk sahibi olmamak amacıyla aile planlaması yapmak için doktorların tavsiye ettiği bazı doğum kontrol aletlerini kullanması caiz midir? Maksat gebelikleri aralıklı olsun. Böylece anne dinlensin ve sağlığı yerine gelsin. Baba da sıhhî, maddî ve sosyal açıdan taşıyamayacağı yükün altına girmesin.

Cevap:

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Salat ve selam peygamberlerin ve bizim efendimiz olan Muhammed'e O'nun al ve ashabı ile son güne kadar onlara güzellikle tabi olanlara olsun.

Heyet, aldığı bu soruya şöyle cevap vermektedir: Şafiilerden bir görüşe göre doğum kontrolü amacıyla ilaç kullanmak haram değildir. Heyetimiz de bununla fetva vermektedir. Çünkü bunda insanlar için kolaylık olduğu gibi sıkıntıyı gidermek de vardır. Özellikle üst üste çok sayıda gebelikten korkulduğu zaman ya da kadının, aralarında dinlenip kendine geleceği bir süre geçmeden peş peşe gelen hamileliklerden dolayı bitkin düştüğünde. Zira Allah (c) diyor ki: *Allah size kolaylık diler zorluk dilemez.*⁶⁷ Keza *Allah size dinde bir zorluk kılmamıştır.*⁶⁸

3. Şeyh Mahmud Şeltut'un Fetvası

el-Fetava kitabında Ezher'in eski şeyhi Şeltut doğum kontrolü ve aile planlaması hakkında şöyle diyor:⁶⁹

Aile planlaması anlamında doğum kontrolü çabucak hamile kalan veya irsi hastalıklara sahip ya da yoğun sorumluluklarla karşılaşmaktan dolayı bitkin düşen ve fakat, devlet veya çevresinden varlıklı kimselerden bu sorumluluklarını taşımada kendilerine destek olacak bir şey de bulamayan yetersiz kişilerin, böylesi bir sebepten dolayı aile planlaması yapmaları mümkündür. Ancak bu, çerçevesi ferdi bir çaba ile sınırlı olmak durumundadır.⁷⁰ Bununla mutlak zararlar giderilecektir. Bu vesileyle nesil de güçlü ve dengeli olacaktır.

İşte bu çerçeveden olmak üzere ulema eşler arasında geçici doğum kontrolü yapmanın helal olduğuna fetva vermiştir. Ya da eşlerden biri veya ikisinde sonraki nesle geçecek irsi bir hastalık varsa bunların sürekli kontrol yapmalarına cevaz vermişlerdir.⁷¹

4. Rabat'ta 1971 Yılında Düzenlenen İslâm Kongresi Raporu⁷²

⁶⁶ el-Mutemer'ul-İslâmî, *el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre*, 2/543.

⁶⁷ Bakara 2/185.

⁶⁸ Hacc 22/78.

⁶⁹ Mahmud Şeltut, *el-Fetava*, Kahire 1959. , 269-270.

⁷⁰ * İslâm hukukçuları, doğum kontrolünün ferdi bir eylem olduğunu ve kişinin kendisini saran geçerli özel koşullarından dolayı yapılabileceğini, bunun bir toplum politikası şeklinde icra edilemeyeceğini ve bu yöndeki telkinlere binaen yapılmasının doğru olamayacağını belirtmişlerdir. bkz. Yaran. Doğum Kontrolü, 9/495.

⁷¹ * Bkz. Zuhayli, *İslâm Fıkfı*, 4/363-364; Şeltut, Mahmud, *Akaid ve Şeriat*, trc. Muharrem Tan, İst. 1993. , 2/89, 92.

1971 yılında Rabat'ta düzenlenen İslâm Kongresi, yayınladığı kapanış bildirgesinde şunu ifade etmiştir:

Kongre gebeliği geciktirme ya da çabuklaştırma noktasında güvenilir şerî yollarla yapılacak aile planlamasının eşler arasında zorlama olmaksızın karşılıklı rıza ile yapacakları bir davranış olduğuna kani olmuştur. Bu yolların sihhî, toplumsal ve ekonomik olarak onların durumlarına uygun olması gerekir. Bu ise kendi çocukları ve nefislerine karşı sorumlulukları bağlamında ele alınacak bir husustur.

Aile Planlaması Yapmanın Haram Olduğunu Söyleyenlerin Delilleri

Bunlar geçici olarak doğum kontrolü yapmanın haram olduğunu söylemekte ve hüküm olarak kısırlaştırma (daimi kısırlaştırma) ile geçici olarak planlama yapmak arasında bir ayırım yapmamaktadırlar. Bunlara göre ikisinin de haramlığı kesindir. Öte yandan onlar kısırlaştırmanın haram olduğunu söyleyenlerin kullandığı bahsi geçen delillerin kendilerinin savunduğu hususa da delil olduğu görüşündedirler.

Onların geçici doğum kontrolü yapmanın haramlığına dair serdettikleri delilleri şunlardır:

1. Aile planlaması zevceye ve bazen de kocaya zarar vermektedir. Bu zarar bazen bedenî bazen de psikolojik olmaktadır. Kimi zaman ise şayet karı koca arasında birleşme olmuşsa bu, ceninin kendisine de zarar vermektedir. Çünkü bazen çocuk fiziken sakat doğmaktadır. Böylesi bir kısım zararlara aile planlaması yöntemlerinden bahsedilirken değinilmişti. Bu nedenle konunun izahı için orada anlatılanlar kâfi gelmektedir. Bu bağlamda zarar oluşturmak hukuken yasak olduğuna göre insana zarar verme özelliğine sahip her şey kanunen sakıncalı ve yasaktır.

2. Zahirinden azlin haram olduğunu gösteren bazı hadislerin varlığı. Doğal olarak gebeliği önleyici diğer yöntemlerin hepsi de buna girmektedir. Bu hadislerden bazısı şöyle:

a. Ukkâşe'nin bacası Cüdame binti Vehb dedi ki: Ben bir grup insanla Resulullah'ın (s) yanında bulunuyorduk. Ona azl'i sordular. O (s) da azil bir nevi gizlice diri gömmedir, dedi ve *o gömülenler sorulduğu zaman*⁷³ ayetini okudu.

Hadisin konuya delaleti şöyle: Peygamber (s) azli ve'd olarak kabul etmiştir. Ve'd (çocuğu diri gömme) haram olduğuna göre azil de bunun gibi haram olmuştur.

b. Üsâme b. Zeyd'ten (r): Adamın biri Resulullah'a (s) gelip dedi ki: Ben azil yapıyorum. Resulullah da dedi ki: Bunu neden yapıyorsun? Adam dedi ki: Çocuklardan yana tedirgin olduğum için yapıyorum. Peygamber (s) de dedi ki: Şayet bu zararlı olsaydı Pers ve Rumlara zarar verirdi. Zühre b. Harb'den gelen diğer bir rivayette ise şayet bu sebepten ise yok. Çünkü bu Fars ve Rumlara bir zarar vermemiştir.⁷⁴

Hadisin konuyla ilgisi şöyledir: Resulullah (s) azilden nehyetmiştir. Nehiy ise haram olmayı gerektirir.⁷⁵

⁷² el-Mutemer'ul-İslâmî, el-İslâm ve Tanzim'ul-Usre, 2/519.

⁷³ Müslim, *Sahih bi Şerh'in-Nevevi*, 10/17; * Sofuoğlu, *Müslim ve Tercümesi*, 4/358-359.

⁷⁴ Müslim, *Sahih bi Şerh'in-Nevevi*, 10/15; denilebilir ki: bu hadis mutlak anlamda azli yasaklamak için varid olmamıştır. Aksine Araplardaki yaygın bir hatayı düzeltmek için ifade edilmiştir. O da şöyle: Araplara göre emziren ya da hamile kadınla ilişki, elindeki çocuğa zarar verir. Onlar da bu sebeple azil yapıyorlardı. İşte Resulullah da bu nedenle Üsâme'ye şayet bu sebepten ise yok dedi yani böylesi bir sebep için azil yapılmaz. Çünkü bunun çocuğa bir zarar olmaz. Buna göre hadis yasaklamayı içermemektedir. * Sofuoğlu, *Müslim ve Tercümesi*, 4/360.

⁷⁵ İbni Kayyim *Zad'ul-Mead* 4/32, İbni Hazm *el-Muhalla*, 10/70.

İbni Ömer'in azil yapmadığına dair gelen haberlere gelince. O diyor ki: Neslimden kimin azil yaptığını duyarsam onu cezalandırırım.

Ayrıca Ebu Umame'den sahih olarak şu haber gelmiştir: Ona azlin hükmü sorulduğunda dedi ki: Hiçbir müslümanın onu yaptığını görmedim. Nafi de İbni Ömer'den şunu nakletmiştir: İbni Ömer çocuklarından bazılarını azil nedeniyle dövmüştür.

c. Doğum kontrolü yapmak nikahla amaçlanmış olan neslin devamını yok etmektir. Oysa Peygamber (s) nesli çoğaltmaya teşvik etmiştir: Çok doğurgan kadınlarla evleniniz. Ben kıyamet günü peygamberlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.⁷⁶

Aile Planlamasına Cevaz Verenler Haramlığı Savunanların Delillerini Şu Şekilde Yorumluyorlar:

Şüphesiz doğum kontrolü birtakım şartlara bağlıdır. Bunlardan biri eşlerden birine herhangi belirgin bir zarar vermemesi ve tehlike arz edebilecek yan etkisi olan bir yöntem de olmaması gerekir. Ki bunların açıklaması daha önce geçmişti.

Cüdame binti Vehb'ten gelen hadis ise bunu Müslim rivayet etmiş olsa bile bu konudaki hadislerin çoğuna terstir. Denilebilir ki bu hadis tahrimen değil, tenzihen yasaklama içeriyor olabilir. Ancak Cüdame hadisinin, helallığı ifade eden hadislerle binaen mensuh olduğu iddiası ise geçersizdir. Çünkü nesh iddiası gerçek tarihi bilgiye muhtaçtır. Bu ise böylesi bir mevzuda imkansızdır.

Öte yandan azlin gizli ve'd (diri gömme) diye nitelenmesine gelince bu, benzetme tarzında bir nitelemedir. Zira nutfenin henüz yaratılış ve gelişme safhaları bile oluşmuş değildir. Ta ki buna ve'd denilebilsin.⁷⁷ Bu nedenle Cüdame ile mubahlığa delalet eden hadislerin arasını birleştirmek mümkün olmaktadır. Üsâme b. Zeyd'in rivayet ettiği diğer hadise gelince denebilir ki bundaki nehiy, yasaklamak için değil bilgilendirmek amaçlıdır.

Azlin nehyedildiğini gösteren haberlere gelince bunlar şöyle yorumlanır: bunlardaki nehiy Müslümanların daha faziletli ve daha doğru bir davranışa hamledilmesi anlamındadır. Keza rivayet edilen bu haberler sahih ve sarih olan ve helallik ifade eden hadislerle muhalefete yeterli gelmemektedir.⁷⁸

Onların, aile planlaması yapmak, neslin devamını kesmektir şeklindeki sözleri için azle cevaz veren kimseler, helal olan doğum kontrolü, özü itibarıyla neslin esasını yok etmemekte aksine geçici bir süre için durdurmaktadır: çünkü geçici planlamanın akabinde çocuk yapma özelliğinin imkansız olduğu anlaşılırsa bu durumda kontrol haram olur demektedirler.

Benim Beğenip Seçtiğim Görüş:

Aile planlamasının hükmü konusunda iki tarafın görüşlerini serdettikten sonra öyle görünüyor ki doğum kontrolü yapmanın caiz olduğunu söyleyen grubun görüşü, bunların kullandığı delillerin daha güçlü olmasından dolayı tercihe daha şayandır. Keza görüleceği üzere geçici nüfus planlaması yapmanın cevazına işaret eden görüş, şerfi hukukun muteber saydığı bir takım şartlara bağlıdır. Ki cevaza fetva veren görüş şerfi hukukun evlilikteki amaçlarına ters düşmesin.⁷⁹

⁷⁶ Ahmed, *el-Müsned ve maafu el-Feth'ur-Rabbani*, 16/145.

⁷⁷ İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 4/33; Tirmizi, *el-Cami ve Şerhuhu Tuhfet'ul-Afvezi*, 193-195.

⁷⁸ İbni Kayyim, *Zad'ul-Mead*, 4/32.

⁷⁹ Bu araştırmanın beşinci aşamasında gebeliği geçici olarak önleme yöntemlerini kullanmanın sakıncaları hakkında bir kısım alimin görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşler zahiren gebeliği geçici olarak önlemenin caiz olmadığına

Bahsi geçen bu şartların bir kısmı fetvalar ve nüfus planlamasından bahseden fihhi kongrelerin yayınladığı kararlar ve tavsiyelerde zikredilmiştir.

Bu şartların önemlileri şunlardır:

1. Kadında bitkinliğine rağmen önceki gebeliğinin etkilerinin geçmesinden sonra gebelik için ciddi bir çabanın olması. Bunun yanında kendisinin, çok sayıda gebelik ve fazlaca emzirmesinden ötürü sağlığının bozulacak korkusuna sahip olması.

2. Yapılan aile planlamasının çok kesin bir şekilde geçici bir süre için yapıldığı fikri kabul edilmiş olmalıdır. Keza yöntemleri kullanan kişinin, şartları elverdiğinde ve kendisini aile planlaması yapmaya sevk eden amillerin ortadan kalkmasıyla çocuk yapmak için gücünü toparlamaya çalışıyor olması da gerekir.

3. Genel manada eşlerden birine zarar vermeyeceğinden emin olmak. Böylece görünen durum itibariyle selamette olunabilsin veya bu yöntemlerin kullanımı zararı önleyecek tarzda olsun. Ta ki bu zarardan selamette olunsun ve hastalık son bulsun. Öte yandan kendi eşinin dışında birinin yanında açılmak gibi şeri bir mahzurdan da korunmuş olsun.

4. Korunma yöntemlerden birini kullanıyor olmak, hükümet ya da gayri resmi müesseseler ve kurumun empozesi çerçevesinde, Müslümanların nüfusunu azaltmayı amaçlayan bir politikadan etkilenmeden kaynaklanıyor olmamalıdır.⁸⁰ Ki böylece Müslümanların kuvvetlerine hakim olunabilsin. Oysa bu sadece kişilerin özel hallerinden dolayı uygulanıyor olmalıdır.

5. Korunma yöntemlerini kullanma esnasında eşlerden birinin avretinin (yabancı birinin yanında) açılmaması gerekir. Zira avreti açmak haramdır. Bu sadece ya bir zaruret veya kesin bir ihtiyaca binaen olmalıdır. Çünkü ihtiyaç, yasaklanmış olan şeyin mubah kabul edilmesi mesabesindedir.

Bu şartlar gerçekleşmediğinde eşlerden birine ya da ikisinden birine doğum kontrolü yapmak caiz olmayacaktır. Bu geçici bir süre için bile olsa. Çünkü bu durumda yeryüzünün iman ve Müslümanların akide ve beldelerinin savunması amacıyla İslâm Dini'nin teşvik ettiği nüfusun çoğalması hali gerçekleşmemiş olacaktır.⁸¹

Doğum Kontrolü Yapmaya İten Sebepler ve İslâm'ın Buna Karşı Tutumu

Şüphesiz insanları doğum kontrol yöntemlerini kullanmaya iten, kişi ve ülke durumuna göre değişen çeşitli sebepler vardır. Şimdi de bunlardan önemli olanlarını ve İslâm'ın bunlar hakkındaki hükmünü belirteceğiz.

işaret etmektedir. Ancak biz burada bu konuda, bahsedilen şartların yerine getirilmesi şartıyla bunun caiz olduğu görüşünü tercih ettik. Çünkü belirtilen şartlara riayet, yöntemleri kullanmaktan kaynaklanacak kötü tesirleri çok büyük bir oranda giderecektir.

⁸⁰ * Krş. *Tecrid-i Sarif*, No: 1078, 1117, 7/301, 454-462.

⁸¹ * "İslâm'a göre, önemli bir zaruret olmadığı halde doğum kontrolü tedbirleri alınabilir. Bunlar, hanım acı çekmesin, vücudu bozulmasın, türünden gayet lüks gibi görünen sebepler de olabilir. Bir adım daha atacak olursak, iktisadî, ahlâkî, mânevî, terbiyevî, tıbbî bir takım sebepler ileri sürülerek doğum kontrolüne gidilebilir. Bu durumda çocuk olmasın diye tedbir alınırken günah işlenmiş olmaz. Eğer teşekkül etmiş aşılınmış bir yumurta söz konusu ise, o takdirde annenin sağlık durumu tehlikede değil ise, kesinlikle kürtaj yapmak dinimizce yasaktır (Karaman, Hayrettin, 'Dini Açıdan Nüfus Planlaması', Nüfus Planlaması ve Türkiye Gerçekleri, İstanbul 1988'den naklen), 189.

1. Sağlık sebepleri: Sözelimi eşlerden biri veya ikisinde çocuklarına veya sonraki nesillerine geçecek ve bunlara sıkıntı verecek irsî bir hastalık bulunması. Ya da hamileliğin annenin sağlığına bir tehdit teşkil etmesi. Bu anlamda el-Kanun adlı kitabında İbni Sina şöyle diyor: Doktor bazen doğumun kendisi için tehlike teşkil ettiği küçük kadın veya rahminden rahatsızlığı ya da mesanesinde problemi olan kadınların doğumuna engel olmak zorundadır.⁸²

Müslüman bir tabip olan Ali b. el-Abbas el-Mecusi (428/1037) de diyor ki: Şüphesiz hamileliği önleyen şeyler hernekadar kötü şöhretli kadınların kullanmaması için zikredilmemesi vacip ise de bu ilaçların, hastalandıklarında bu hastalık, hamileliği, hamile kadını doğum esnasında ölüme götürecek kadar tehlikeli hale getirebilen küçük rahimli kadınlara verilmesinden kaçınılması olanaksızdır. Doktorun nüfus planlamasına dair bilgileri durumu böyle olan kadınlar dışında kimseye vermemesi veya meniye öldürecek özellikte bilgileri tavsif etmemesi gerekir. Keza güvenilebilecek kadınlar dışında kimseye kürtaja yarayan alet edevatlar da vermemelidir. Çünkü bu malzemeler tümüyle cenini öldürerek rahim dışına atmaktadırlar.⁸³

Günümüzde bazı ülkeler intikali mümkün kalıtsal hastalıklar taşıyan kimseler için zorunlu kısırlaştırma yasaları çıkarmışlardır. Böylece bu hastalıklarla savaşılmaktadır. Bunlar arasında geri zekalılık, bazı delilik çeşitleri, sara, mafsal büzülmesi ve intikali mümkün diğer özürlü vardır.⁸⁴

İslâm aile sağlığı ve neslin kusur ve zaafardan selameti durumuna önem vermede zirveye ulaşmıştır. Bu manada anne- babanın ya da bunlardan birinin sağlığı gerektiriyorsa koruyucu ve tedavi edici tedbirlerin alınmasına engel olmaz. Nitekim daha önce tıbbi açıdan ebeveyn veya bunlardan birinde bulaşıcı irsî bir hastalığın varlığı kesinleşmesi durumunda kısırlığa cevaz veren bir kısım İslâm ulemasının fetvalarına işaret etmiştik.

Değnilmesi gereken bir husus da mevcut bir hastalık için bütün tedavi edici unsurlara başvurup bunlardan ümit kesmeden kısırlaştırmaya tevessül edilmemesi gerektiğidir.

2. Ekonomik Sebepler

Bazı insanları geçici yahut kalıcı doğum kontrolü yapmaya iten ekonomik sebeplerden biri çocuklarına bakmada karşılaştıkları yükü hafifletme, daha güzel bir hayat standardı yaşatma ve iyi bir eğitim aldırabilme isteğidir. Keza onlara modern hayatın gerekleri olarak ev, yiyecek -giyecek temini ve çocukların çok olması durumunda dar gelire binaen yaşayacakları mahrumiyetten kaynaklanacak sağlıksız eğitim.

Şüphesiz İslâm nazarında bu ekonomik gerekçeler birçok açıdan ma'kul değildir. Şüphesiz her ferдин kendi nefsinde hedeflediği seviye kendisinin şart ve imkanları açısından var olan gerçek durumuna dayanmamaktadır. Aksine kendisinden genişlik ve refah itibariyle daha yüksek bir seviyede gördüğü kişilerin hayatına olan özlemiçden kaynaklanmaktadır. Bu tür isteklerin özelliğı bolluk ve refah içinde yetişmeleri sebebiyle yeni neslin yüzüne hayat okulunu kapatmasıdır. Oysa ilim, edebiyat, hikmet vesair alanlarındaki dünya dahilerine baktığımızda bunlardan büyük bir kısmının hayata bu zorluklara katlanarak başlamışlardır. Bir çok zorluklar üstlenmişler, başarı ve sonuca ulaşmada hayatın birçok meşakkatini çekmişleridir.

⁸² Ebu Ali el-Hüseyn b. Abdullah b. Sina (428/1037), *el-Kanun fi't-Tıp*, Beyrut. . 375.

⁸³ Ömer Rıza Kehhale, *en-Nesl ve'l-İnaye bifi*, 1980. . 1/1119.

⁸⁴ Bu ülkeler arasında 1934 yılında mecburi kısırlık kanununu çıkaran Almanya vardır.

Çocukların aile için büyük bir yük oldukları keza ilk yaşlarından itibaren ailedeki fertlerin rahatlık düzeylerini azalttıkları da doğrudur. Ancak yine bunlar gençlik çağına geldiklerinde ebeveyn ve toplumun kendilerinden faydalandığı üretken kişiliklere dönüşmektedirler.⁸⁵

Buna ilaveten birçok hükümet ve devlet bugünlerde eğitim, ilaç ve genel bakımları gibi çeşitli sebeplerden çocuklara yardım etmektedir.

Şayet ebeveynin maddi olarak yetersiz kaldıkları bazı durumlar var ve çocuklara harcamada bulunma sorumluluğunu yerine getiremiyorsa bununla beraber bu sorumluluğu üstlenecek devlet kurumu veya kamu yararına çalışan özel ve genel herhangi bir kuruluş da bulamıyorsa işte böyle bir vaziyette İslâm halleri düzeliş fakirliklerine sebep olan durumlar ortadan kalkasıya kadar aile planlaması yapmasına ve gebeliği geçici olarak önlemek amacıyla yöntemler uygulamasına engel olmamaktadır.⁸⁶

Nüfus planlaması ve sınırlaması yapan birçok devlet ve hükümeti bunu yapmaya sevk eden ekonomik sebeplerden biri de geçim ve üretim araçlarının ihtiyacı karşılayamayacak derecede az olmasına karşın nüfus oranının olağanüstü artmasıdır. Nüfus oranının korkunç artışına binaen bu asrın başlarından beridir nüfus tahdidi yapma çağrıları giderek artmaktadır. Bu nedenle çeşitli uluslararası kongreler düzenlenmektedir. Bu amaçla liderler, alimler ve düşünürler bu alanda kapsamlı araştırma ve incelemelerde bulunmuşlardır. Yapılan bu kongre, araştırma ve incelemelerin özeti şu olmuştur: Dünya nüfus artışını sınırlamaya çalışmaktan başka çare yoktur. Eğer bu kısa bir sürede gerçekleştirilemezse dünya şekavet, fakirlik ve mahrumiyetten ibaret karanlık bir dönemle karşı karşıya gelecektir. Bunun tezahürü olarak eğitim -öğretimin seviyesi düşecek, açlık ve çevre sorunları baş gösterecektir. Öte yandan siyasi durum gerginleşecek ve savaş tehlikesi sürekli canlı kalacaktır.⁸⁷

İngiliz Papaz Malthus genel manada nüfus planlaması düşüncesine çağırınların ilki olarak kabul edilir. Devletler de insan türünün artışını durdurmak için bunu benimsemişlerdir. O, 1798 yılında Nüfus Artışının İlkeleri Ve Bunun İktisadi-Siyasi Gelişmeye Katkısı adıyla bir kitap yazdı ve o dönemki Britanya Ansiklopedisi'ne takdim etti. Bu çalışmada nüfus oranının 25 yılda bir katlamalı bir şekilde sürekli arttığını belirtti. Oysa aynı dönemde gıda üretimi bu orana nispetle çok daha az artmaktadır. Ona göre bu durum bütün insanlığı tehdit eden genel bir açlığa neden olacaktır. Nüfus artışına engel olmak yönündeki bu fikrinin uygulanması için belli bir süreye kadar ya da hiç evlenmemek, kısırlaştırma ve kürtaj gibi birtakım önerilerde bulunmuştur.⁸⁸

Acaba tarih malthus'un görüşlerini doğrulamış mıdır?

Prof. Dr. Tsartz Caiyd diyor ki: Tarih Malthus'un nüfusun artışı ve geçim kaynaklarının azlığına dair nazariyesini doğrulamamıştır. Şüphesiz hiçbir bölgede, burası nüfus artışı problemiyle karşı karşıyadır demeyi gerektirecek kadar ciddi sorunlar ortaya çıkmamıştır.⁸⁹

⁸⁵ Hasan Abdulkadir Salih, *Dab't'un-Nesl Ebadufu ve Asarufu ed-Dimoğrafiyye ve'l-İktisadiyye ve'l-İctimaiyye*, (Kuveyt Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nün çıkardığı süreli bir yayında yayımlanan bir araştırma), 1981. . 37.

⁸⁶ * el-Karadavi, Yusuf, *İslâm'da Helal ve Haram*, trc. Ramazan Nazlı, İstanbul. . 204-205.

⁸⁷ Hal Halman, *Müşkilat'ul-İslâm*, Tercüme: Muhammed Bedruddin Halil, Kahire 1974. . 83 vd. ; Mustafa er-Rafii, *el-İslam ve Müşkilat'ul-Asr*, Beyrut 1972. . 147.

⁸⁸ Thomas Malthus, *el-Kavl'ul-Mucez fi Nazariyet'is-Sukkan*, *Kitab'ı Selasu makalat an'is-Sukkan* içinde, Telif: Thomas Malthus, Coliyanna Hayli Frederik Özborn, trc. Muhammed Mersi Ebu'l-Leyl vd. , Kahire 1963. . 51; bkz. Abdulhamid el-Gazali *en-Nazariyyet'ul-Malthusiyye el-Amme fi's-Sukkan ve't-Tenmiyye el-İktisadiyye*, Mektebet'ul-Kahire el-Hadiyse, Kahire 1970. . 52.

⁸⁹ Malthus, *Selas Makalat*, 12-13.

ABD Nüfus Meclisi Başkanı Frank Notistin de Malthus Nazariyesinin İngilizce baskısının girişinde şöyle diyor: Malthus yirminci yüzyılda ortaya çıkan üretimdeki korkunç patlamayı kestirememiştir. Şüphesiz Malthus yine nüfus sayısını azaltmada bir etken olarak koruyucu yöntemlerin gücünü belirlemede de yanılmıştır. Bu yöntemlerin bugün ulaştığı seviye onun tasavvurunun çok fevkindedir. Bu nedenle Malthus, Avrupa kıtasındaki doğum oranınının 19 ve 20. yüzyılda doğum kontrol yöntemleri yoluyla bu denli azalacağını kestirememiştir.⁹⁰

Buna göre bu ve diğer bilginlerin Malthus nazariyesinde tespit ettikleri böylesi hatalar, bu nazariyenin ileri sürdüğü iddiaları, varsayımları ve nüfus artışına sınırlama getirilmezse dünyanın nüfus nedeniyle dar gelmeye başlayacağı şeklindeki korkusunu onaylamamızı zorlaştırmaktadır.

İslâm'ın insanları aile planlaması yapmaya iten bu ekonomik nedenlere karşı tutumu şöyledir: İslâm, iktisadi problemi çözmede nüfus sayısını azaltma ya da artış oranını ayarlama esasına dayanmamaktadır. Aksine bütün gücüyle geçim kaynaklarını arttırma ve yeni rızık imkanlarını ortaya koymaya çalışmaktadır. İslâmî nasların ortaya koyduğu da işte budur. Nitekim Allah (c) fakirlik korkusuyla çocukları öldürmekten sakındırmıştır. "*Açlık korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz doyuruyoruz. Şüphesiz onları öldürmek büyük bir suçtur.*"⁹¹ *Bilgisizlik yüzünden beyinsizce, çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızıkı, Allah'a iftira ederek haram kılanlar muhakkak ki, ziyana uğradılar, sapıtılar, yola gelici de değiller.*⁹² *Nice canlı var ki rızıkını taşıyamaz, onları da sizi de Allah besler. O, işitendir, bilendir.*"⁹³

Bunun yanında Kur'an ve bu arada Nebevi Sünnet insanlardan, yeryüzü ve derinliklerine dağılmış durumdaki rızıklarını teminde olanca gayretlerini sarf etmelerini istemektedir. "*Sizin için yeryüzüne boyun eğdiren O'dur. Şu hâlde onun omuzlarında yürüyün ve O'nun rızıkından yiyin. Sonunda gidiş O'nadır.*"⁹⁴ *Siz rızıkı Allah'ın yanında arayın, O'na tapın ve O'na şükredin.*"⁹⁵ Resulullah (s) da rızıkınızı yerin örtülü derinliklerinde arayınız buyurulmuştur..⁹⁶

⁹⁰ Yeni Malthuscular diyor ki: Malthus, nüfus ile gıda kaynakları arasındaki ilişkiye dair hesaplamalarına, buharın keşfinden sonra oluşan bolluğu, ziraat teknolojisindeki ilerlemeyi ve doğum kontrol yöntemleri bilgisinin yaygınlığını dahil etmemiştir. Bu gelişmeler topluca Malthus nazariyesinin gerçekleşmesini bir buçuk asır ertelemiştir. Bugün nüfus patlaması tehlikesi, doğum oranındaki artış ve ölümlerin azalmasıyla dünyayı tehdit etmeye bir kez daha başlamıştır. bkz. Denis H. , *Ravne'u İlm'is-Sukkan*, trc. Muhammed Subhi Abdulhakim, Mektebet'u Mısır, Kahire 1967. . 157.

⁹¹ İsra 17/31.

⁹² En'am 6/140.

⁹³ Ankebut 29/60.

⁹⁴ Mülk 67/15.

⁹⁵ Ankebut 29/17.

⁹⁶ Ebu Yala ve Taberani Aişe'den (r) rivayet etmişlerdir. Bkz. Muhammed b. İsmail el-Acluni (1162/1749), *Keşful-Haqa*, Beyrut 1351. . 1/138.